

Kulturális lehetőségek a New York-i közkönyvtárban

Debreczeni Zsuzsanna

Az elmúlt időben, New York-i „száműzetésem” alatt alkalmam volt, 10 éves szünet után újra, könyvtári kérdésekkel foglalkozni. Mint egykori könyvtáros, jelenleg pedig érdeklődő olvasó, megkülönböztetett figyelemmel jártam végig és tanulmányoztam a „The New York Public Library”-t (NYPL). Sikerült megismernem azt a fantasztikus lehetőséget, amit ez a nagyszerű intézmény kínál a nagyváros lakóinak és dolgozóinak, tartozzanak bármilyen társadalmi csoportba.

A 12 milliós metropolisz öt városrészéből hármat (Bronx, Manhattan, Staten Island) hálóz be ez a könyvtári rendszer. A másik két városrésznek (Queens és Brooklyn) saját hálózata van. A The New York Public Library (NYPL) 82 fiókot üzemeltet az előbb említett városrészekben. Ezek közül 78 fiók helyi közösségeket szolgál az ott felmerülő, általánosabb jellegű érdeklődésnek megfelelően. A hálózat további négy egysége a helyi fiókoknál mélyebb ismeretanyagot kínál, különböző témakörökben a nagyközönség számára.

A fiókkönyvtárak több mint 10 millió kötetet ajánlanak kölcsönzésre, illetve helybenhasználatra. A könyveken kívül időszaki kiadványok, audiovizuális anyagok és egyéb médiák állnak az olvasók rendelkezésére. Kialakult néhány különleges gyűjtemény is, mint például az etnikai kollekciók, idegen nyelvű kiadványok, művészeti anyagok gyűjteménye stb. Itt jegyzem meg, hogy a magyar nyelvű könyvállomány mintegy 1500-ra tehető. Az Andrew Heiskell fiókkönyvtár pl. a vakok és gyengénlátók számára készült Braille-

írású kiadványoknak ad otthont, és gondoskodik ingyenes postai szállításukról New York városában és Long Island-en. Ügyelnek arra, hogy a mozgássérültek is hozzájuthassanak a dokumentumokhoz. A figyelem megnyilvánulásának egyik formája, hogy az épületeket ellátták a mozgássérülteket szolgáló liftekkel, mellékhelyiségekkel stb., másrészt pedig számukra is biztosítják az ingyenes postai szállítást. Értelmi fogyatékosok részére szintén nyitva állnak a könyvtár kapui.

A NYPL-hez tartozik még négy ún. kutatókönyvtár, melyekben összesen több mint 36 millió referenzkönyv áll a kutatók, tudósok és szakemberek rendelkezésére.

Én elsősorban nem a NYPL dokumentumszolgáltatását, hanem a könyvtár ezen felüli tevékenységét szeretném bemutatni, hiszen a könyvtár mindenütt fontos közművelődési intézményként is működik. A könyvgyűjtésen, raktározáson, kölcsönzésen kívül feladatkörébe tartozik az emberek összefogása, kulturális igényeinek kiszolgálása. A NYPL munkája kitűnően demonstrálja ezt az alapvető funkciót. Emberek ezrei látogatják naponta a hálózat különböző épületeit. Van, aki újságolvasásra tér be vagy egy sakkpartira, mások találkozókra járnak vagy csak megnézni egy kiállítást. Nem ritka, hogy otthontalanok melegednek az asztalok körül. Valóban, mindenki megtalálja az igényeinek megfelelő időtöltést, szórakozást ebben az intézményben.

A NYPL minden szolgáltatása ingyenes, beleértve a kölcsönzést, a tájékoztatás igénybevételét és a programokat is. A fénymásolatokért természetesen fizetni kell, és akkor is, ha a kölcsönzött anyagokat késedelmesen viszik vissza.

Közösségi információszolgáltatás (Közhasznú tájékoztatás)

A fiókkönyvtárakban hasznos útbaigazítást kaphatunk a mindennapi életben előforduló problémák megoldásához. Tudomást szerezhetünk az oktatási és fogyasztási szervezetekről, egészségügyi és szociális szolgáltatásokról, művelődési intézményekről. Megtalálhatjuk az angol és spanyol nyelven készült kiadványokat ebben a témában. Ez a szolgáltatás szerves része az egész várost átfogó, lakossági információs rendszernek.

Az egyik központi helyen lévő fiók (Mid-Manhattan Library) ad otthont annak a gyűjteménynek, ahol a munkát keresők kérhetnek segítséget a pályaválasztáshoz, a munkahely kiválasztásá-

hoz. Ezen túlmenően segítenek nekik a sikeres önéletrajz és pályázat megírásában, valamint felkészítik a munkáltatóval történő beszélgetésre. Az amerikai gyakorlat szerint ez utóbbi kettő kiemelten fontos része az eredményes álláskeresésnek. Ebben a témában nemcsak könyveket, szórólapokat, hanem naprakész újsághirdetegyűjteményt is találhatunk. Tanfolyamon is részt vehet az, aki érdekelt ebben a kérdésben. A kurzust önkéntes szakértők vezetik, akik több évtizedes tapasztalatuk birtokában segítenek a rászorulóknak „munkakeresési” képességeiket fejleszteni.

Gyermekrészlegek

Mint minden korosztály, így a gyerekek is óriási lehetőséghez juthatnak a NYPL által. Bár csaknem mindegyik fiók rendelkezik gyermekrészleggel, a Donell Library Center-ben található a hálózat központi gyermekkönyvtára, ahol természetesen nemcsak a gyerekek, hanem a szülők, kutatók és tanárok is megtekinthetik a kívánt információkat. Több mint 50 nyelven gyűjtik a különböző kiadványokat. A gyermekeknek szánt eseményekről külön naptárból tájékozódhatunk. Bár sokak vitatják az amerikai iskola ismeretanyagának elégségességét és hatékonyságát, az tény, hogy az iskolai oktatás fontos szerepet tulajdonít a könyvtárnak és az olvasóvá nevelésnek. Elvárják, hogy a könyvtárak megteremtsék a lehetőséget az iskolások számára az olvasási feladatok megoldásához.

Szolgáltatások a fiatalok részére

Külön állományt tart nyilván a könyvtári hálózat a tízenéveseknek. Természetesen ők is megtalálhatják a könyveken kívül a videokazettákat, magnószalagokat és CD-eket is. Központi szerepet a Nathan Straus Young Adult Library játszik, mely szintén a Donell Center-ben található. A felnőttek számára készült programfüzet külön fejezetben tájékoztat a fiataloknak szóló kiállításokról, filmekről, kézimunka-műhelyekről, író-olvasó találkozókról és egyebekről.

Az előbbi két részleg is gyakran zsúfolt, nagyon nagy az olvasási kedv a gyerekek és a fiatalok körében.

A „kultúrház” szerepe

Amerikában nem léteznek olyan típusú intézmények, mint a nálunk hagyományosan kialakult művelődési házak, művelődési központok. Természetesen az embereknek itt is szükségük

van összejövetelekre, kulturális programokra, rendezvényekre, de ezt a feladatot részben az ún. közösségi központok, részben egyházi intézmények (e kettő gyakran helyt ad óvodáknak, bölcsődéknek is), részben pedig a közkönyvtárak veszik át.

A NYPL messzenőkig ellátja az ilyen típusú közművelődési intézményi funkciókat is. Rendszeresen tartanak filmvetítéseket, filmklubokat, író-olvasó találkozókat, előadásokat, színházi rendezvényeket, olvasópróbákat, kiállításokat szerveznek stb. Külön említésre méltó az, ahogyan a koncerteket szervezik. Hetente 4-5 alkalommal is beülhetünk (hétközben és hétvégén egyaránt) a könyvtár valamelyik helyiségébe nagyon igényes komoly zenei előadásokra. Az előadók rendszerint helyi tanárok és hallgatók a város zeneművészeti iskoláiból, de előfordul, hogy külföldi művészek lépnek fel. Kialakítottak rendszeresen ismétlődő programot is, mint például a csütörtöki „Dzsessz - délben” címűt.

Az egyes fiókokban központokat állítottak fel a felnőttkori analfabétizmus felszámolására, ahol önkéntes tanítók segítenek a rászorulóknak. Nemcsak csoportos órákat szerveznek, hanem egyénileg is foglalkoznak a tanítványokkal. A számítógépen pedig önállóan folyhat a tanulás.

Gondolva a sok bevándorlóra, a nem anyanyelvű felnőtt lakosság részére angol nyelvet oktatnak. Ezen kívül – mivel sok a dél-amerikai emigráns – spanyol nyelvművelő órákat is tartanak, megkönnyítve ezeknek az embereknek a beilleszkedését, letelepedését, s segítséget adnak ahhoz, hogy ne veszítsék el kulturális örökségüket az anyanyelvük iránt.

A legtöbb fiókkönyvtárban személyi számítógépeken lehet gyakorolni, bárki dolgozhat velük, érdeklődéstől és gyakorlattól függetlenül. Nem említem most azt a számítógépes katalógus- és adatbázisrendszert, ami fantasztikus utat nyit az információáramlás előtt, és amit szintén mindenki bátran használhat.

E rövid áttekintés után talán lesznek, akik felhőrdülnek, mondván: könnyű nekik, mert gazdag ország lévén, nem probléma fenntartani ilyen típusú szolgáltató intézményeket. Az tény, hogy az emberek szívesebben segítenek adományokkal, alapítványokkal ott, ahol erre jobban jut. Ezek az adományok valóban domináns szerepet tölthetnek be a könyvtár fenntartásában. De nem kizárólag pénzt várnak az olvasóktól. Szívesen veszik az önkénteseket is, akik segídezhetnek

a tanításban, korrepetálásban stb. Amit szeretnék még kiemelni, az a jól szervezett, mindenre odafigyelő propagandamunka, s ehhez szorosan hozzátartoznak az előzőek. Nem véletlen, hogy a könyvtár ilyen népszerű a lakosság körében. Az emberek csak annak az intézménynek segítenek, amelyet ismernek és szeretnek. A megismertetés érdekében folyamatosan sokféle propagandaanyagot jelentetnek meg. Minden egyes rendezvényről szórólapokat adnak ki, havonta részletes programfüzetet jelentetnek meg a felnőttek és

külön a gyerekek számára. A füzetben tematikusan és időrendben felsorolják az összes, a hónap során várható kulturális eseményt. A könyvtárak bejáratánál, ellenőrzési pontjainál elvehetjük a könyvtárat és használatát bemutató leporellót, amelyben a fiókok címe, telefonszáma, térképe és minden egyéb fontos információ megtalálható.

Remélem, hogy egy-két ötletet nyertek azok, akik szívügyüknek tekintik a magyar közkönyvtárak létét, működését, és fejlődését.

A FSZEK nemrégiben megjelent évkönyvének tartalma

TARTALOMJEGYZÉK

A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár munkája 1991-1993-ban	5
A hálózat	5
Szolgáltatásaink és használatuk	5
Társadalmi kapcsolataink	6
Az állomány építése	6
Audivizualis dokumentumok	7
Központi Ellátó Szolgálat	7
Anyagi alapok	7
A központi könyvtár	8
Az intézmény irányítása	9
Megjelent bibliográfiák és egyéb kiadványok	9
Vezető munkatársak a FSZEK-ben	10
A társadalmi szervek intézményi vezetői	11
Oktatás, továbbképzés	11
Kitüntetések 1991-ben	12
Kitüntetések 1992-ben	13
Kitüntetések 1993-ban	13
Nemzetközi kapcsolatok	13
Pénzügyi gazdálkodás	14
Papp István: A változások menedzselése a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár hálózatában	16
Barczy Zsuzsa: Könyvtárhasználati szokások vizsgálata a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárban	20
Karbach Erika: A számítógépes szociológiai témafigyelő szolgáltatás 10 éve /1884-1993/	27
Sándor Tibor: Fényképgyűjtés és ikonográfiai feltárás a várostörténeti dokumentáció szolgálatában	66
Faragó Éva: Útkönyvek a XIX. századi Budapestről	81
Klinda Mária: Bejegyzések vizsgálata 1601 előtti nyomtatványainkban	86
Horváthné Jakubecz Ilona: A Központi Ellátó Szolgálat szerepe a hálózat szolgáltatási rendszerében 1988-1993	92
A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár és tevékenysége a sajtó tükrében 1991-1993	109
A járóképző személyek és intézmények 1991-92-93 évben	110
A központi könyvtár és a hálózat	114
Kivonatok	117
Melléklet I-VIII.	

A többkönyvű oktatás felé (Könyv- és könyvtárhasználati módszerek, ötletek)

Szerk.: Nagy Attila és Kovács Katalin

A Könyvtári Figyelő könyvsorozatában
megjelenő kötet a Magyar Könyv Alapítvány támogatásával készült.

Az 1990-es évek elejére az általános – és középiskoláinkban az addig egyeduralmi helyzetben lévő tantervi keretek lassan eltűntek, az új tantervek kidolgozása pedig hosszú éveket vesz igénybe. Ráadásul az utóbbi évek technikai és politikai változásainak következtében (a műholdas tv csatornák választékának kiszélesedése, a videó elterjedése, a képregények, az érzelmes, romantikus, andalító kiadványok áradata) az ezredforduló előtti utolsó években már nem lehet elég hatékony a sok évtizeddel korábbi módszerek alkalmazása a gyerekek és fiatalok olvasásra ösztönzése érdekében. A korábbi időszakhoz mérten tehát megnövekedett a pedagógusok szabadsága és egyúttal felelőssége is.

Ugyanakkor a pedagógustársadalom képzettsége, összetétele csak jóval lassabban változik. Fokozott jelentőségű tehát, hogy ebben az átmeneti helyzetben milyen segítséget kapnak a régi tantervekhez szokott, de az újítás iránt érzékeny és elkötelezett kollégák, akik jól tudják, hogy a betű, az olvasás, a felfedezés, az önművelés iránti igény kialakítása a tantestület és az iskolarendszer egészének folyamatos feladata.

A kötet tanulmányai nem az „olvasás gyönyörűségét” dicsérik, hanem az egyéni érdeklődés fejlesztésével kapcsolatos módszereket taglalják, és példák sorával bizonyítják, hogy az olvasás megszerettetése, fejlesztése nem csupán a szépirodalmon keresztül lehetséges, hanem tipikusan az iskola egészét érintő, tantárgyköri feladat. Erről a megosztott funkcióról szól Tőkéczi László egyetemi tanár a történelemtanítás kapcsán, Hubert Ildikó, Spira Veronika és Radnainé Szendrei Julianna főiskolai tanárok az irodalom és a matematika oktatásával összefüggésben, illetve középiskolai pedagógusok egész csapata a fizika, az ének, a földrajz és egyéb tantárgyak tanításához kötődően. Az írások harmada könyvtárosoktól (Balogh Mihály, Harmat József, Pápayné Kemenczey Judit, Szász Ilona, Tóth Dezső stb.) származik, akik megfigyeléseikkel, adataikkal, olvasásfejlesztést célzó módszereikkel, ötleteikkel szolgálhatják a gyerekek, fiatalok közelében dolgozó pedagógus és könyvtáros kollégák folyamatos szakmai továbbképzését. Tehát az iskolai és gyermekkönyvtáros kollégák mellett a pedagógustársadalom jelentős részt is várjuk megrendelőink sorába. (Nagy Attila)

A várhatóan 200 oldal terjedelmű összeállítás ára 400 Ft + postaköltség.
Megrendelhető az Új Könyvekben vagy személyesen/telefonon az alábbi címen:

OSZK KMK Könyvtártudományi Szakkönyvtár
H-1827 Budapest, Budavári Palota, F. ép.
fax: 202-0804
e-mail: H2244KON@HUELLA.BITNET

Várható megjelenés: 1995. április.